«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 3 iyun (Çərşənbə axşamı günü) tarixli 194-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Səşənbə, 4 ramazanül-mübarək sənə 1337.
3 həziran 1919 sənə.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə,
2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə,
2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublədir.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə,
axırıncı səhifədə sətri 3 rublə,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

FATƏBİRU YA ULİL-ƏBSAR LƏALLƏKÜM TUFLİHUNƏ

"Azərbaycan" qəzetəsinin 189-cu nömrəsində oxudum ki, müsəlman dükançıları "Müsavat" firqəsinə izhar etmişlər ki, həftədə bir gün də olsa onlara əsgərlik məşqi verilsin. "Müsavat" firqəsi isə onların xahişlərini Bakıdakı qoşun komandanına yetirmiş və komandan dəxi tacirlərin bu gunə [bu cür] hümmətlərini şayani-təhsin [alqışa layiq] bilib bu barədə o[n]lara müsaidət göstərmişdir [icazə vermişdir].

Həqiqətən, tacirlərimizin bu gunə hümmət və qeyrətləri məni fövqəladə məsrur [şad] və gələcəkdə islam əhlinin nicat tapmalarına artıq ümidvar edir. Bununla belə, yenə də öz tərəfimdən lazım bilirəm müsəlman tacirlərinə izhar qılam ki, qardaşlar, sizin əsgər nizamı təlim almağa bu dərəcədə rəğbətiniz və hüsnniyyətiniz şübhəsiz fəraizi-diniyyə-dəndir [dinin fərzlərindən, əmrlərindəndir]. Siz bu növ hazırlaşmaqla həm mal və canınızı və həm irz və namusunuzu və həm də dininizi mühafizə edəcəksiniz və mahəza [bununla birgə], Allahtaala yanında sizlərdən ötrü təqrirə [sözlə deməyə] və bəyana gəlməyən əcricəzil mühəyyədir [bol mükafat hazırdır]. "Və zəlikə hüvəl-fevzüləzim."

Amma növbənöv hiylə və bəhanələrlə özlərini və övladlarını əsgərlikdən qaçıranlar və naz və nemətdə pərvəriş tapan [bəslənən] tacirlər guya ki, böylə müqəddəs və mühüm olan vacibati-diniyyədən [dinin vacib gördüyü işlərdən] özlərini müaf [bağışlanmış] hesab edir və guya ki, ayeyi-kərimə: "Xətəmə Allahu əla-qülubihim və əla-səm'ihim və əla-əbsarihim qişavətun vələhüm əzabun əzim." (Allahtaala onların qəlblərinə möhür vurubdur – anlamayırlar və qulaqlarına möhür vurubdur – haqq sözü eşitməyirlər və gözlərinin üstə böyük pərdə vardır – gördükləri şeylərdən ibrətbərdar [ibrət alan] olmayırlar. Axirətdə isə o[n]lar üçün böyük əzabdır.) bunların haqqında nazil olmuşdur. Zira bu tövr tacirlərin nə vicdanları var və nə eşidən qulaqları, görən gözləri var. İştə bunlara deməliyiz, qardaşlar, gözünüzü açıb aləmə baxın, qulaq verib eşidin, qəzetə alıb oxuyun və sonra zaiqəyə tapşırın [nəfsinizdən, öz-özünüzdən soruşun] ki, aya, hökumətin əsgəri olmadıqda, cəm etdiyiniz mallarınız allərinizdə qalacaqmı? Ehtiram və abru [abırhəya] ilə yaşamağa imkanınız olacaqmı? Başımızda növbənöv fəlakət yoxmu? İştə, ondan betərinə, həm Allah göstərməsin, min qat betərinə giriftar olacağız.

Ey müsəlmanlar! Siz mərd və namuskar adamlarsınız. Siz əcnəbilərə fənalıq yapmaqdan, təcavüz etməkdən qətiyyən uzaqsınız. Buna təbiətiniz müsaid deyildir. Lakin:

Dani ki çe qoft Zal ba Rostəme qord
Doşmən nətəvan həqire biçare şomord

Bundan sonra ciddiyyətlə çalışınız, sənayedə, ticarətdə, ziraətdə [əkinçilikdə] tərəqqi etməyə qeyrət ediniz. Sədaqəti, əmanəti, dəyanəti, vətənə məhəbbəti və şiddətli vaxtlarda sabitqədəm olmağı özlərinizə şüar qılınız və hamılıqla hökuməti və vətəni mühafizə etməkdə hümmət ediniz. Çünki əxzi-əsgər [hərbi çağırış] qanununda əsgər olmaq üçün sinnü həddi-müəyyən [müəyyən bir yaş və hədd] varsa da, şəriət nöqteyi-nəzərincə böylə xətərnak [təhlükəli] vaxtlarda ümum müsəlmanlar dava məşqi alıb hökumətin əmrlərinə can və dil ilə qulaq asmalıdırlar.

Aşiqan can bəkəf və müntəziri-fərmanənd
Ta ki ətrafdan vilayətimizə düşmənlər hücumavər olanda oların təcavüzlərini dəf etmək mümkün olub irz və namusumuz salamat qalsın.

Və bu yolda nəinki fəqət tacirlər, bəlkə tüllabi-ülumi-diniyyə [dini elmləri öyrənən tələbələr] də və hətta yüzlərcə əməleyi-müini [köməkçi işçisi] olan bəylər, mollalar da əsgər məşqi almağa iqdam [təşəbbüs] etməlidirlər.

Milləti-bəxtiyar yekdil olar,
Çünki amala öylə nail olar.

Şeyxülislam Axund Ağa Ağaəlizadə

HAZIR OL!

Oh, nə gözəl fikir:

"Millətim növ'i-bəşərdir, vətənim ruyi-zəmin."

Bundan daha həqiqi bir iman, daha ülvi bir əməl [arzu], daha ilahi bir qayə və məqsəd olarmı əcəba?

Bütün insanlar qardaş, bütün dünya üzü bir vətən!

"Demə bu rus, bu müsəlmandır,
Hər kəsin elmi var – o insandır."

Türk, alman, bolqar, venqer [macar], rus nə; ingilis, fransız, rum, erməni, gürcü nə?

Həpsi həzrəti-Adəm övladı, həpsi kürreyi-ərz sakini!

Həpsi insan, həpsi qardaş deyilmi?

Nədir bu qarındaşları, bu arxadaşları bir-birindən ayıran əngəllər?

– Milliyyət, sərhədmi?

Məgər milliyyət və sərhəd insanlardan daha müqəddəm [vacib, qabaq], insanlıqdan daha ucamı? Məgər ilk insanların, qardaşların bir neçə dövr bir-birlərindən uzaq düşmələri, ayrı yaşamaları və bu səbəblə dil, adət, qiyafə, imanca ayrılmaları və başqa-başqa adlanmaları əsillərini, qardaşlıqlarını itirirmi?

Əlbəttə ki, yox!

Yoxsa, qardaşlığa yaraşmayan ortadakı bu canavarlıq, bu yırtıcılıq, bu heyvanlıq, bu qəhr və zülümlər nə?

Bunlara səbəb:

Aradakı cəhl və anlamamazlıqmı?

Deyəlim ki, bu, cahillər üçün doğru!

O halda, alimlər üçün, ingilislər, amerikalılar, fransızlar, almanlar... üçün nə deyəlim?

İyirminci əsrdə, ülum və fununun [elmlərin və fənnlərin], fəlsəfeyi-əxlaqın, fəziləti-insaniyyənin, şeir və bədayenin [incəsənətin], hissiyyati-rəqiqənin [incə duyğuların] bu dərəcə tərəqqi etdiyi bir zamanda bu beş illik vəhşiliyə, bu cahan qırğınına, bu ümumi qətliama, bu heyvani azğınlığa, bu azğın yırtıcılığa nə məna verəlim?

Məgər bir aileyi-bəşər [bəşəriyyət ailəsi] övladı, bir vətən yavruları, daha artıq qapmaq, zəhrimarlanmaq, dövlətlənmək üçün bir-birlərini bu dərəcə pəncələr, boğazlar, parçalarmı?

Sevinirdik ki, bu qədər bəlalı bir fəlakətdən, bu qədər qanlı bir inqilabdan böyük bir dərsi-ibrət alarız. Alarız da, gələcək üçün qiymətli bir **kitabi-ədalət** hazırlarız.

İnsanlığı heyvanlığa, dərəkeyi-məzəllətə [zəlillik çuxuruna] doğru sürükləyən alçaq hiss və cərəyandan qurtulub, mərtəbeyi-fəzilətə, kamalati-insaniyyəyə tərəf ucalarız. Düşünürdük ki, Karl Marksın qəvanini-şər'iyyəsi [halal, ədalətli qanunları] Leninin ictihadi-alimanə və fətavayi-mətini [alimlərə yaraşan yozumları və sarsılmaz hökmləri] ilə bir dövreyi-itizal [ayrı, digərlərindən fərqlənən bir dövr] açıb, Darvinin kəşfiyyati-fənniyyəsini, yaşayan yaşayanı əzərək, yeyərək yaşar tərzindəki fəlsəfeyi-pəstini [alçaq fəlsəfəsini] mövqeyi-hakimiyyətindən bir az da olsa düşürər.

İnanmaq istəyirdik ki, bu beş illik hərc-mərclik, bu milyonlarca qurbanların, bu böyük inqilabın Vilson dili ilə ortaya çıxardığı "təyini-müqəddərat" haqqı, bundan sonra zəif millətlərin haqqi-insaniləri, haqqi-məşruları [qanuni hüquqları] bir həqiqət, bir düsturi-idarə və siyasət olaraq tanılar.

Ümidvar idik ki, əski çürük üsuli-idarə və şər'iyyə [idari və hüquq sistemi] dəyişdirilib, aradaki müsavatsızlığı, ədalətsizliyi qaldıracaq bir şər'i-həqiqət [həqiqət şəriəti, həqiqət dini], bir təriqi-səadət [səadət təriqəti, səadət yolu] bulunacaq və bu sayədə zəhmətkeş xalq, köhnə haqsızlıqların, zülüm və cəfaların, sərvət və əcrliyin [muzdun, əmək haqqının, əvəzin] təsiri-təxribkaranəsindən [dağıdıcı təsirindən] qurtulub bir az nəfəs alacaq.

Lakin, heyhat!

Cərəyani-əhval [hadisələrin gedişi] bizə bunların, bu ali fikirlərin, bu insani əməllərin [arzuların], yenə bir fikir və əməl [arzu] olaraq qaldığını göstərir.

Əvət, ən insaniyyətpərvər, ən ülvi və elmi nəzəriyyət və fərziyyələrin daireyi-təəvvürdən hənuz uzaqlaşmadığını, əski ənənati-ictimaiyyənin [ictimai ənənələrin] qolaylıqla sarsılıb sıyrılammadığını bildirir.

"Yaşayan yaşayanı əzərək, yeyərək yaşar" fikri-səqimini [yanlış fikrini] meydana çıxaran adati-vəhşiyyə və xəvassi-heyvaniyyə [vəhşi adətlər və heyvani xüsusiyyətlər] isə hələ daxili-mədəniyyətimizdə [mədəniyyətimizin daxilində], hərəmxaneyi-ürfanımızda gizlənib, oğurluq, şərirlik [pislik] eyləyir. Hüdudi-ədliyyəmizdən dişarı sürünməyir [ədalətimizin sərhədlərindən kənara atılmır.] Min illərdən bəri başqa-başqa dil və çeşidlərlə, lakin həpsi də bir məzmunda söylənən:

"Bəni-Adəm əzayi-yek-digərənd"

fikri-ülvisi yalnız gözəl bir cümleyi-hikəmiyyə [hikmətli cümlə] olaraq işlənir, yalnız zəif qəlblilərə qarşı xoş bir təsəlli olmaq üzrə söylənib durur.

Qövldən feilə [sözdən əmələ], xəyaldan həqiqətə çətin keçilir.

Əvət, çətin keçilir. Çünki keçiləcək yollar şimdiyə qədər haqqı ilə təyin edilməmiş, gedənlər həp yanlış yollarla, əyri-büyrü cığırlarla getmişlər. Elm və fənnə, qəvanini-ictimaiyyəyə istinad etməyən əsaslarla hüsuli-məqsədə çalışmışlar. Hələ ən çoxu quru və'z [moizə] və nəsihəti, rifq [yumuşaqlıq] və mülayimləti, vasitəyi-mənəviyyəni yeganə çarə və əlac zənn etmişlər.

Şükür, çox şükür ki, son vaxtın üləmayi-ictimaisi [ictimai sahələrin alimləri] o sehirli yolun tilsimini bulmuşlar:

"Hazır ol cəngə əgər istər isən sülhü səlah"

Şimdi hər kəs, istər mütəəssib [təəssübkeş, konservativ] millətçi, əhrar, istərsə menşevik və bolşevik olsun, kəndi düşüncə, proqram və yollarıyla müarizlərinin [rəqiblərinin, düşmənlərinin] cənginə hazır olurlar. Və bu surətlə sülhü səlahı mühafizə və davam etdirmək istəyirlər.

Bu hazırlıq isə mütləq tüfənk və topla deyil. Hazırlıq mütləq qan tökmək üçün deyil, bəlkə qan tökdürməmək üçün bir vasitədir. Lakin bu, hər kəs üçün, hər iş və zaman üçün bir deyil. Hazırlıq sinif və məqsədə, zaman və ehtiyaca, müariz və düşmənin hal, məqsəd və vəziyyətinə görə ayrılır.

Zamanımız hələ böhran və qələyan [qaynama, qeyri-sabitlik] içində; bu gün hamı – kiçik və böyük millətlərin hamısı, sinif və cəmiyyətlərin, heyət və təşkilatın hamısı sülhü səlahı pozacaq və ya sülh[ü] səlahın hüsuluna [əldə edilməsinə] mane olacaq bütün qüvvətlərə qarşı hazırlaşırlar.

Azərbaycanımız isə bu gün hər yandan ziyadə sülhü səlaha möhtac.

Lakin bizi rahat və asayişdə qoymaq istəməyirlər. Hər tərəfdən ətrafımızı sarırlar.

Qafqazda əksəriyyəti-məhəlliyyəni [yerli əksəriyyəti] təşkil edən türk yerləri birər-birər əlimizdən çıxır: yekə, üç yüz minlik Qars oblastı getdi, Naxçıvan, Sürməli və Şərur qeyb etdik.

Cənub islam məmləkətləri ilə rabitəmiz kəsildi. Filan və filan yerlərimizə hələ tamamilə sahib ola bilməyiriz.

İştə, böylə qızdırmalı və xəstə bir vaxtda bütün mövcudiyyətimizə zərbə endirmək istəyən Denikin qüvvəti yuxarıdan və şimaldan üstümüza çökür. Vətənimizdə sülhü səlah deyil, vətənimizin özü təhlükəyə düşür.

Buna görə "cəng"ə adi surətlə deyil, bütün mövcudiyyətimizlə hazırlaşmalıyız. Həm top və tüfənk və xəncərlərlə hazırlaşmalıyız.

Ey azərbaycanlı! Yaxşı bil ki, üstünə gələn, yırtıcı ayılardan daha yırtıcıdır. Vəhşilərdən daha vəhşidir. Ən qəhhar [qəhr edici, çox güclü] xunrizlərdən [qan tökənlərdən] daha xunrizdir.

Ey azərbaycanlı, ey türk! Eyi bil ki, sən zəif olduqca, hər yandan olursa-olsun, üstünə hücum mühəqqəqdir [qaçılmazdır].

Ey türk! Gözün[ü] aç ki, əlindəki neməti-istiqlalı [azadlıq nemətini] qapmaq istəyirlər.

Ey Azərbaycan! Ey hər kəsin gözü düşən nazənin vətən! Yatma, yatma ki, birdən-birə "ürəyin" üstünə çökmək, hərarəti-həyatiyyəni [həyat hərarətini] söndürməyə qəsd edirlər.

Ey cavan türk! Vətənini, onunla bərabər ananı, bacını, balalarını qurtarmaq üçün saqın kimsədən imdad gözləmə, saqın aldanıb kimsəyə əl uzatma! Əl uzatma ki, sənin yeganə yardımçın sənsən! Sənin yaşamaya, istiqlala olan imanındır! Sənin millətinə olan məhəbbətindir!

Ey Azərbaycanlılar, ey böyük və şanlı cahangir nəvələri! Başını bir az yuxarı qaldır. Ticarət məşğuliyyətini bir az yüngülləşdir, həmiyyət və qeyrətini göstər!

Ey kimsəsiz türk! Qorxma! Həmiyyətinə, mənəviyyatına, imanına nöqsan gətirmə! Sən kimsəsiz olduğun halda daha böyük aslansan! Tək, möhkəm və əsaslı təşkilatın güclü silahın olsun. Səndə o iman, o həmiyyət olduqca, hər zaman qalibsən!

Ey Azərbaycanlı! Təkrar-təkrar fəğan edirəm: vətənin hər yandan təhlükə içindədir. Onu təhlükədən qurtaracaq yalnız və yalnız sənin silahındır, sənin qüvvətindir. Burasını da eyi bil ki, sən özgəsini, özgə torpağını qurtarmayırsan; özünü, öz evini, öz balalarını qurtarırsan. Çünki vətən – sən, sən – vətənsən!

Ey vətəndaş! Yatma, daha yatma! Çəkəcəyin qeyrət bir-iki aylıqdır, qazanacağın nam və şərəf isə əbədidir.

Qalx, qalx! Qalx da silahına sarıl! Cəngə hazır ol!

Ümidvar

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Rostov - Şura qoşunları arasında nəzm-nizam gündən-günə pozulmaqdadır. Bolşeviklərin səramədanı [rəhbəri] olan Trotski bir yerdə nitq söyləyərək demişdir ki, bir bölük müntəzəm qoşunla düşmənlərimiz Moskvanı işğal edə bilərlər.

Rostov - Xarkov, Çerniqov və Poltava quberniyalarında kəndçilər bolşeviklərə qarşı üsyan etmişlərdir.

Rostov - Rusiyada Könüllü ordu afiserlərinin [zabitlərinin] ailələri qanundan kənar hesab edilirlər. Deməli, qanun xaricində bolşeviklər istədiklərini edə bilərlər.

Vaşinqton - Amerika Səlibi-Əhmər [Qırmızı Xaç] Cəmiyyəti 100 min lirə pul təxsis eyləmişdir [ayırmışdır] ki, Fələstində ehtiyacda olan əhali üçün bu pula ərzaq alınsın.

Vaşinqton - 12 min nəfər yəhudi mühəndisləri, ziraətçiləri, həkim və müəllimləri Fələstinə köçmək üçün hökumətdən icazə istəyirlər.

Yeni ərəb dövləti

Hal-hazırda təşkil edilmiş olan yeni ərəb dövləti 622.700 mürəbbe-kilometrdən [kvadrat-kilometrdən], 2.800.000 candan ibarətdir.

Dəməşq vilayəti 95.000 mürəbbe-kilometr, 750.000 candan ibarətdir.

Hələb vilayəti 86.600 mürəbbe-kilometr, 1.000.000 candan ibarətdir.

Hicaz vilayəti 250.000 mürəbbe-kilometr, 300.000 candan ibarətdir.

Yəmən vilayəti 250.000 mürəbbe-kilometr, 750.000 candan ibarətdir.

Yeni ərəb dövlətinin başçısı Əmir Hüseyndir. Dövlət Şurasının sədri və rəsmən ərəb dövlətini idarə edən Əmir Hüseynin oğlu Faysaldır. Bu adam Sülh Konfransına nümayəndə sifəti ilə göndərilmişdi. Faysal böyük nüfuza malikdir. Mumaileyhi [adı çəkilən şəxsi] Parisə şahanə bir cəlal ilə yola salmışdılar.

Hal-hazırda ərəblər böyük bir mətbuata malikdirlər. Dəməşqdə 6 gündəlik qəzetə və 5 məcmuə nəşr edilir. Beyrutda 5 gündəlik qəzetə, bir məcmuə nəşr edilir. Hələbdə 4 gündəlik qəzetə, bir məcmuə nəşr edilir. Bu qəzetələrin məsləki millidir. Yəhudilərə artıq dərəcədə ədavət bəsləyirlər. Ali və xırda məmurlar demək olar ki, həpsi ərəblərdəndir. Xristianlar azdır, yəhudi məmurları isə 3 nəfərdən ibarətdir.

- Xüsusi mənbələrdən xəbər verilir ki, Almaniya sülh müahidənaməsinin [sazişinin] baş maddələrini qəbul eyləmişdir. Xırda məsələlər Dördlər Şurasında yenidən müzakirə ediləcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxan nə haldadır?

Bir çox vaxtlardan bəri Hacı-Tərxanda [Həştərxanda] bulunmuş və bu günlərdə ailəsi ilə bərabər Hacı-Tərxandan lodka ilə qaçmış olan bir nəfər "Naşe vremya" qəzetəsi idarəsinə gəlib Hacı-Tərxan barəsində böylə məlumat vermişdir:

– Mən, Savdepiyadan [Sovet Rusiyasından], Hacı-Tərxandan ailəm və iki nəfər digər xanımlarla bərabər lodka ilə qaçıb buraya gəlmişəm. Ah, Hacı-Tərxanda nə dəhşətlər idi ki, mən görmədim. Bir ildir orada vicdani əzab çəkirəm. Ah, Bakı kimi gözəl bir şəhərdə yaşamaq nə qədər səadətdir, nə qədər Bakı təmiz, nə qədər də gözəldir. Küçələrdə üfunət yoxdur. Mağazalar açıq, qəzetələr nəşr edilir, çörək, pendir, düyü, qənd də vardır. Hər bir şey barəsində əşkar danışmaq olar.

Ravi [rəvayət edən, danışan şəxs] öylə bir halda idi ki, ona Bakı halları xülya kimi gəlirdi. Cındır libas ilə müləbbəs [geyinmiş] olan bu şəxsdən, "Nə üçün böylə libas geyinmişsiniz?" sual[ın]a "Hacı-Tərxan ziyalısının libası böyləədir. Hərgah, mən gözəl əlbisələr geymiş olsaydım, çoxdan bəri edam edilərdim."

– Hacı-Tərxanda satışda çörək də yoxdur. Çörək kartoçka ilə verilir. Əhali üç qismə bölünmüşdür. Birinci qisim, əmələ və siyasi adamlar, 12 yaşında uşaqlar, 60 yaşından yuxarı qocalar, gündə bir girvənkə çörək alırlar. 2-ci qisimə sovet qulluqçuları, onların ailələri, işsiz əmələlər, bunlar yarım girvənkə çörək alırlar. 3-cü qisimə isə sair əhali daxildir. Bunlar gündə bir çetver çörək alırlar.

Sair ərzağa gəldikdə, vobl və selyodkadan [külmə və siyənək balıqlarından] başqa heç bir şey yoxdur. Şəhərdə heç bir ticarət yox, hər kəs ticarət edirsə, edam edilir. Şəhərdə ət də yoxdur. Hərgah, hərdən bir qaçaqmal kimi olarsa, girvənkəsi 30 manatdan satılır. Un da böyləədir. Putu 1500-dən 2000 manatadəkdir. Qara çörəyin girvənkəsi 25 rublədir. Ayda bir dəfə bir çetver semiçka yağı verilir. Qəndin girvənkəsi 240 manat, kişmiş girvənkəsi 100 manat, tənbəkinin girvənkəsi 500 manatdan 800 manatadəkdir.

Şəhərdə üfunət, murdarçılıq həddini aşmışdır. Evlər milliləşdikdən sonra şəhər xarabaya dönmüşdür. Şura Hökuməti öz nəfinə [xeyrinə] kirayə alaraq təmizlik üçün heç bir iş görməyirlər. Hacı-Tərxan şəhəri tamamilə bir çirkab çalasından ibarətdir. Hal-hazırda Hacı-Tərxanda 3000 nəfər qırmızı qoşun nəfərləri vardır.

"B. S." qəzetəsi yazır ki, ən mövsuq [etibarlı] alınan məlumata görə, mayın 31-də İngiltərə komandanlığı tərəfindən Hacı-Tərxana simsiz teleqrafla xəbər verilmişdir ki, hamı hərbi gəmilər bilatəxir verilsin. Əks surətdə Hacı-Tərxanlıılarla amansız hava müharibəsi elan ediləcəkdir. Cavabi-rədd alınarsa, iyunun 1-dən başlamış bütün İngiltərə hava donanması Hacı-Tərxan şəhərini və reydi bombardman edəcəkdir.

Gürcü qoşunlarının və yunanilərin kürdlərə hücumu

Ermənistan Cümhuriyyəti Xariciyyə naziri Qarsdan bu məzmunda bir teleqram almışdır:

Aprelin 26-da gürcü qoşunları və yunanilər Qeuli dairəsində olan kürdlərə qarşı hərb açmışlardır. Kürdlərin 16 kəndi atəşə tutulmuşdur. Əhalinin az hissəsi qaçıb qurtara bilmişdir.

Mayın 13-də gürcülər və yunanilər top və pulemyotla müsəlləh olaraq [silahlanaraq] 4 kürd kəndlərini mühasirəyə salmışlardır. Əvvəlcədən bu yerlərin əhalisi qaçıb, öz əmlaklarını buraxmışlardır.

Ermənistan Cümhuriyyətini qəbul edərək təvəqqe edirik ki, gürcülərin və yunanilərin təcavüzlərindən bizi xilas edəsiniz və binagüzarlıq edəsiniz [tədbirlər görəsiniz] ki, gürcü qoşunları bu yerlərdən çıxsınlar. Tainki, fərarilər [qaçqınlar] öz yerlərinə qayıda bilmək imkanını bulsunlar.

Üç nəfər müsəlmanın imzası

* Adanada polis nazirliyinə Vahan Petrosyan təyin edilmişdir.
* İstanbulda ittihadçıların həbsləri davam edir. Sivas qalabəyisi [komendantı] Cəlaləddin yenidən tövqif [həbs] edilmişdir.

Türklər silahlanırmış

"Aşxatavor" qəzetəsinin mövsuq [etibarlı] mənbələrdən aldığı xəbərlərə nəzərən, türklər Türkiyədə olan Müttəfiqlərin süstlüyündən istifadə edərək silahlanırlar. Qəzetə deyir ki, Fələstin cəbhəsində türklər məğlub olduqdan sonra bütün silahlarını o yerin müsəlmanlarına paylamışlardır.

* Batum - İngiltərənin böyük "Verntiba" nam [adlı] paroxodu Batuma varid olmuşdur [gəlmişdir]. 7.000 ton yük daşıya bilən bu paroxod Batuma kuporos və sair mallar gətirmişdir. Batumdan paroxod Novorossiyskə, oradan isə İngiltərəyə əzimət edəcəkdir [yollanacaqdır].

* Feodosiya şəhəri bombardman edildiyi zaman top qumbarasından 800 ildən bəri şəhərdə mövcud olan gürcülərin böyük minarəsi təxrib edilmişdir.

Qırmızı ordu

Axırıncı müharibələrdə Qırmızı ordu nəfərlərindən əsir düşənlər Qırmızı ordunun qayət fəna bir halda olduğunu bəyan edirlər. Məcburi surətdə cəm edilən şəxslər komandirlərə etibar etməyərək bolşevikləri görmək belə istəməyirlər. Bu isə arabir qanlı müsadimələrə [toqquşmalara] bais olur. Səfərbərliyə alınan kəndçilər Könüllülərin tərəfinə keçmək arzusundadırlar. Bolşeviklər içində yatalaq xəstəliyi dəhşəti ilə davam edir. Bu naxoşluqdan bolşevik qoşunları "əriyir". Birinci xətdə olan nəfərata gündə bir girvənkə çörək verildiyindən, Qırmızı qoşun çox narazıdırlar. Arxada ələddəvam [davamlı surətdə] üsyan əmələ gəlir və bunları yatırmaq müşküldür. Bəzən üsyançıları sakit etmək üçün göndərilən dəstələr də üsyançılara mülhəq olurlar [qoşulurlar]. Bu günlərdə bir dəstə bolşevik qoşunları kazaklar tərəfinə keçmişlər. Mərkəzi bolşevik hökuməti öz komanda heyətinə etibar etməyir. Böyük etibara malik olan şəxsləri cəbhə komandanlığına göndərirlər.

* * *

Tsaritsında [Volqoqradda] olan bütün qoşunlar şəhər kənarına şəhəri mühafizədən ötrü çıxmışlardır. Bu qırmızı Tsaritsının son müdafeyidir [müdafiəçisidir].

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin sabiq Zaqafqaziya Komissarlığının vergi verməyənlər əleyhinə qəbul etdiyi bir para tədabirin [tədbirlərin] ləğvi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

1) Zaqafqaziya Komissarlığının dövləti gəlir vergisi verməyənlərdən təyin edilmiş bir faizindən əlavə, hər ay 5 faiz almaq haqqında 1917-ci sənəsinin 28 dekabrda verilmiş qanunu ləğv edilsin.

2) Bakı Xalq Komissarlarının 1918-ci sənə 15 mayısında dövləti gəlir vergisini verməyənlərin əmvalı həcz [malları müsadirə] ilə həbsxanaya alınması haqqında vermiş olduğu qanun ləğv edilsin.

3) Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, Məclisi-Məbusana bu xüsusda yeni bir qanun layihəsi təqdim etsin.

4) Elan edildiyi gündən qanun qüvvəti haiz olur [daşıyır].

- Fəhlələrə məvacib vermək, xəstəxanalar və məktəb [məktəblər] məxaricatına sərf etmək üçün Neftçilər İttifaqına ümumi əsas üzrə neftçilərinin miqdarına nisbətən istiqraz açmaq haqqında Maliyyə nazirinin məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın, ayda Neftçilər İttifaqına 400.000 manata qədər borc buraxılsın.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan Cümhuriyyətində gömrük mühafizi təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin, gerbovı nizamna-mənin bir para maddələrinin dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizədən ötrü 1.300.000 manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək 20 milyonluq fonddan bir milyon manat buraxılsın. İşbu məbləğ təsdiqdən sonra qaytarılmalıdır.

- Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinin tibbi xidmətlərin təsdiqi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan Dövləti Bankı təsisi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək Maliyyə naziri lazımı zəvatı [şəxsləri] dəvətlə təsisə şüru etsin [başlasın].

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin təhti-idarəsindəki [tabeçiliyindəki] "Norma" nam [adlı] sud [hüquq] firmasının Bələdiyyə İdarəsinə verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək post məxaricatı olmaq üzrə 13.450 manat 20 milyonluq fonddan verilsin.

- Dövləti müfəttişin Azərbaycan şəhərlərində put vergisi təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin, Bakı gömrüyü xidmətçilərinin məvacibləri artırılması barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin, tamaşaxana və bu kimi müəssisələr biletlərindən alınan vergilərin xəzinəyə verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Bu vaxtadək olan qərardadların ləğvi ilə tamaşaxana və bu kimi müəssisələrdən alınan vergilər xəzinəyə verilməklə, Vergilər Departamenti smetasına idxal edilsin.

- Maliyyə nazirinin Şamaxı şəhəri əhalisini vergilərdən azad etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Mart hadisati-əliməsi [faciəli Mart hadisələri] zamanında Şamaxı məhəlli [yerli] xəzinəsində hesabat kitabları itdiyindən və 1917-ci sənə gəlir vergisi kitabları və əhalinin qəbzlərinin tələf edildiyindən və Şamaxı əhalisinin maddi cəhətdən həqiqətən fəna bir halda olduğundan dolayı 1917-ci sənə gəlir vergisindən azad etməli.

- Maliyyə nazirinin 250 rubləlik kağız pul buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinə 250 rubləlik kağız pul təb'inə [çapına] izin verilsin.

- Maliyyə nazirinin Gürcüstan Hökuməti nəzdindəki Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi cənbində [nəzdində] Maliyyə Nəzarəti acentəliyi təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. Təsdiq edilənədək, həman acentəlik təşkili Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan Dövləti Bankı təsisi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək Maliyyə naziri lazımı zəvatı [şəxsləri] dəvətlə təsisə şüru etsin [başlasın].

- Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin təhti-idarəsindəki [tabeçiliyindəki] "Norma" nam [adlı] sud [hüquq] firmasının Bələdiyyə İdarəsinə verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Həman firma bir sənə müddətinə məccani [pulsuz] olaraq Bələdiyyə İdarəsi ixtiyarına verilməyi Səhhəti-Ümumiyyə nazirinə tapşırmalı.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin Zəngəzur qaçqınlarına müavinət etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin hər ay neftçilərə verilən istiqrazın artırılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İşbu tabellər üzrə neftçilər onlara verilən istiqrazın miqdarını[n] 60 milyona qədər artırılmasını rica etmişdir.

1) Mart ayı tabelləri üzrə çıxan məxaricat:
a) Elektrik qüvvəsinə;
b) Su üçün;
c) Mədən qarovulundan ötrü;
ç) Podrat ilə quyu qazdırmaq və nefti apartdırmaq məxaricatından ötrü.

Neftçilər başqa məxaricat da göstərirlər. Məsələn:
1) Lazımi mühimmat nəqlindən ötrü;
2) Mühimmat almaqdan ötrü;
3) Gündəlik fəhlə məvacibi;
4) Xırda podratçılara verilən pul;
5) Nakladnoy [qaimə] məxaricatı.

Bunlar qəbul ediləcək olmadığından dolayı Maliyyə-İqtisadiyyə komisyonuna neftçilər nümayəndələri ilə bərabər işbu məsələni həll edərək Vükəla Şurasına təqdim etmək tapşırılsın.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Gəncə Müəllimlər

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 3 iyun (Çərşənbə axşamı günü) tarixli 194-cü nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Fəqət yenə kamilən səhhət bulammadı. Nəhayət, kəndi üsulu ilə oruc tutmağa başladı.

Kəndi təcrübəsilə oruc saxlamaq və meyvənin təsiratını görüb etimad hasil etdikdən sonra kəndi təcrübəsini ümuma elam edərək [bildirərək] onu fənniləşdirdi [elmiləşdirdi].

Eret üsulu əslən nədən ibarətdir?

Xəstəlik mədədə təamda əmələ gələn lüablı maddələrin təsirindən, qan damarlarının hücrələri qapanmadan hasil olur. Buna da birinci əlac cövlani-dəmi [qan dövranını] qüvvətləndirərək onun dövranını saxlayacaq hər bir mümaniəti [maneəni] rədd etmək üçün əvvəlcə mədədə olan lüabları təmizləməlidir. Buna da ancaq ciddi və uzun oruc tutmaq, qəliz maddələr hasil edən təamlardan ictinab edib [saqınıb, çəkinib] də, fəqət meyvəcat yeməklə çarə etmək olar. Bu növlə Eret, birinci dəfə 32, ikinci dəfə 49 gün olaraq oruc saxlayıb kəndi-kəndisini müalicə etməyə müqtədir olmuşdur.

Oruc tutmadan iki-üç gün əvvəl mədəni lüablı təamlardan alıb, lüabsız təamlara alışdırmaq üçün ancaq meyvə ilə, əksərən alma ilə keçmiş, oruc olduğu zaman lumu cövhəri ilə məxlut [qarışdırılmış] su içirmiş.

Orucdan fariğ [azad] olduqdan sonra yenə meyvə yeməyə başlayıb, bir daha onu tərk etmədi. Bu növlə Eret, qaraciyərini qaplamış mühlik azardan nicat buldu. Onun müqəllidləri [təqlidçiləri, ardıcılları] dəxi bütün alman doktor və professorlarının əlacları olmamasını təsdiq edən bir çox mərəzlərin bu qayda ilə əlac-pəzir olduğunu görmüşlər.

Eretin bu barədə aldığı və kitabçasının nəhayətində dərc edilmiş təşəkkürnamələrin məzmunu olduqca maraqlıdır.

Bəzisi, məsələn "əzayi-hissiyyə"sinin [duyğu orqanlarının] payidar olmasına, bəzisi bir taqım daxili və xarici illətlərdən nicat bulduğuna dair təşəkkürnamələr göndərmişlər.

Münhen Kral Teatrosunun opera aktyoru Henrix Gifte mühlik bir mərəzdən bilmərrə nicat bulmasından maəda [əlavə], bir də oruc tutmadan və meyvə pərhizindən onun olduqca gözəl, bu vaxtacan onda görülməyən parlaq sövtü [səsi] hasil olduğunu söyləyir. Sövtün gözəlləşməsində Eret bütün müqəllidlərini ancaq oruc və meyvə pərhizi səbəb olduğuna inandırmışdır. Meyvə yeməkdən vücudda olan bütün lüablı maddələr bövl [sidik] ilə, yaxud buxar olmaqla xaric olub sövt əzaları dəxi lüablardan təmizləndikdə, olduqca gözəl sövt əmələ gəlir, nasıl telin gözəl sövt verməsi tozunun alınmasından asılıdır!

Bütün vücudu lüablı maddələrdən təmizləmək üçün birinci əlac oruc və meyvə olduğunu Eret kəndisində olan əlamətlərlə təsdiq edir. Şimdi onun bir dənə olsun cib dəsmalı (burun silməyə) bulunmaz. Zira ki, ona o bilmərrə lazım deyil!

Həpsindən maraqlısı, bir nəfər Mariya Rodiges ismində Müqəddəs Georgien şəhərində sükunət eden [yaşayan] lokantaçı [yeməkxanaçı] qarısının yazdığı təşəkkürnamədir.

Növbənöv illətlərdən məzkurənin [adı çəkilən qadının] nəhayət iki gözləri də kor olmuşdu. Akademiya doktorları belə ona əlac etməyə müqtədir olammamışlardı. Nəhayət, Eret üsulu ilə müalicəyə başlayınca, bütün kəndisində olan illətlərdən tam nicat bulub və bütün şəkk və şübhədən ari olmaq üçün yerli Bələdiyyə rəisi məzkur [deyilən] təşəkkürnaməni kəndi möhür və imzası ilə təsdiq etmişdir. Bələdiyyə rəisi həqiqətən şayani-təqdir [təqdirəlayiq] bir iş görmüşdür. Zira ki, bir çox kimsələr rəsmi fənni-tibbi nümayəndələri böylə həqiqəti və təcrübəli ixtiraatı görərkən inanmayıb, hətta böylələrini "şarlatan" deyə təsmiyə edirlər [adlandırırlar]. Buna əlbəttə o zəvat [şəxslər] inanmazlar ki, bir vaxt onlar insanın hava üzündə uçmasına, Berlində əyləşərkən simlər vasitəsilə Parislə müsahibə etməsinə inanmayırlardı.

Məmafih [bununla belə], Eret üsulu 2x2=4 kimi aydın və sadədir.

Ciddi oruc mədəni lüabdan təmizləyir. Meyvə isə tamamilə həzm olunduğu üçün cövlani-dəmə maneələr təşkil etməyir. İşbu təcrübənin bəzi nəticələrini göstərəlim.

Eret, kəndi əlini kəsir, fəqət yarasından bir damla qan çıxır. O saat qurudub cərihənin [yaranın] ağzını yenidən qapayır.

Eret vəba olan yerlərdə istədiyi qədər su içir, qarpız yeyir, yenə vəba ona sirayət etməyir [yoluxmur]. Bataqlıq titrətməsi (malyariya) çox olan Cənubi İtaliyada məzkur mərəz ona sirayət etməmək üçün bir çarəyə təvəssül etməksizin [müraciət etmədən, əl atmadan] o daima sağlam idi.

Afrika müstəmləkələrinə göndəriləcək əsgərlərə onların məntəqeyi-harrə [isti ölkə] titrətmə və qızdırmasından məsun bulunmaları [qorunmaları] üçün kəndi üsulunun eyi nəticələr verəcəyinə mötəməd [əmin] olduğundan və işbu üsulu orada tətbiq etmək istədiyindən, Almaniya Hərbiyyə nazirinə yenə də kəndisini Afrikaya göndəriləcək əsgərlərlə göndərməsini təklif etmişdi.

Yuxarıda zikr olunduğu kimi, Eret əqidəsincə bütün mərəzlər yalnız yeyinti şeylərdən törəyən maddələr mədədə qalıb lüablı maddələrə mübəddəl olduğundan [çevrildikdən] sonra bütün bədənə sirayət etdiyindən nəşət edir [əmələ gəlir].

Oruc tutmaqla məzkur məddələr zail olub [yox olub], meyvə pərhizi isə onu bir daha təcdid olmaya [yenilənməyə] mane olur.

İxtiyarlaşmaq məcrayi-dəmin [qan axışının] lüablı maddələrlə tutulmasından nəşət edir. Böylə məzkur məcralar miyanında [arasında] əşya mübadilatı get-gedə azalıb, sonra bilmərrə münqəte olduğundan [kəsildiyindən] və "ölüm gəldi" denir. Eret üsulu isə məcrayi-dəmi təmizləyib insanı tez fövt olmadan [ölməkdən] mühafizə etdiyi kimi, salxırdə [yaşlı] insanları dəxi əvvəlki halına gətirir. Onların bəyazlaşmış tüklərinə Eretdə olduğu kimi yenə əvvəlki boyasını verir.

Bunda bəzi bədielər [nadir görülən hadisələr] dəxi olmuşdur. Eylenburqun almanca "Fənni-tibbi"sində (cild 3, s. 363) nitəkim denir:

"Tövlid etməkdən nəşət edən [doğmaqdan irəli gələn] qızmadan sonra sarı saçlı bir qadının saçları tökülür. Fəqət oruc tutduqdan sonra onun siyah saçları göyərir. Hakəza [eləcə də], bir başqa siyah saçlı qadının saçları tökülükdən sonra əvəzinə sarı saç göyərir. 66 sinli [yaşlı] bir ixtiyarın ölümünə yaxın vaxtlarda bəyaz tükləri büsbütün siyahlaşmış."

Eret və onun müqəllidləri oruc tutmağa başladıqda, ikinci gün kəndilərində böyük aclıq hiss etdilər. Fəqət sonradan buna da adət etdilər. Buna da zeyldəki [aşağıdakı] səbəbləri göstərir.

Vücudi-bəşər növbənöv təbəqələrdən mütəşəkkil olub bəzi yerlərdə, xüsusi mövqiflərdə [depolarda] "qara gün üçün" böyük tədarükat bulunur və işbu mövqiflər bəklədikləri (orucun 2-ci günü) təamı xaricdən alammadıqlarından, insanda aclıq hissini oyadırlar. Sonradan qəti rəddi-cavab aldıqlarından, kəndi mövqiflərini açmağa məcbur olub oradakı ehtiyatdan vücudu doydururlar.

Bir çox ət-sərxoşları Eret tabeyi [ardıcılı] olunca, alkollu məşrubat istemal etmədən [alkoqollu içkilər istifadəsindən] imtina etdilər. Neyçün?

Onlar ət – toksin zəhəri ilə ağulandıqlarından, əvvəldə məlumatsız olaraq zəhərin ziddinə alkol istemal etməyə alışmışlardı. Oruc və meyvə pərhizi onlarda caygir olan [özünə yer tapan] hər növ zəhəri rədd etdikdə, alkol istemalı dəxi artıq göründü.

İştə, Eretin bütün nəzəriyyə və izahatı.

İnsan az yedikcə o qədər sağlam, uzunömürlü, kəskin ağıllı olduğu kimi bir taqım heyrətəfza [çox heyrətləndirən] həqiqətləri Eret təcrübələri dəxi göstərir.

Bunun üçün füqəra ailələrdə uzunömürlü ixtiyarlar zəngin ailələrdən artıq mütəsadif olur [rastlanır]. Böyük müxtəre [ixtiraçı] və filosoflar əksər övqat [çox vaxt] fəqir əhali miyanından [arasından] çıxdığı dəxi görünür. Bunlar həp fəqir əhali miyanında ət və qeyri müzirr təamlardan [digər zərərli qidalardan] lazımlı pərhiz bərqərar olduğundan naşət edir [irəli gəlir].

Oruc böyük işdir!

Peyğəmbərlər, din baniləri və qeyri böyük aqillər həp onu təbliğ etmişlər. Oruc insanı aləmi-zahiratdan [zahiriliklər aləmindən, xarici aləmdən] alıb aləmi-batinata [daxili aləmə] sövq edərək ruhi-bəşərdə dərin ilhamat ayıltma[q]dan maəda [əlavə], xilqətən təbiəti-vücudu islah edir.

Eret üsulunun nə qədər mühəqqəq [həqiqət, təsdiq edilmiş] olduğunu zeyldəki [aşağıdakı] hallar dəxi göstərir. Ənbiya və övliya [nəbilərin və vəlilərin; peyğəmbərlərin və Allah dostlarının] məqbərə yaxud surətləri qarşısında duadan sonra bir taqım möcüzələr əksər övqat uzaq yerlərdən ziyarətə gəlmiş zəvvarlara nümayan olur [görünür]. Onlar uzun məsafələr teyy etdikləri [qət etdikləri] əsnada lazımi qədər yeməyib, vücudlarındakı artıq əczaları [maddələri] həzm etdiklərindən naşi [ötrü], vücudun ruhani hissləri qüvvətlənib, mənəviyyata bir yol açır.

Eret şimdiki halda möcüzələrin böylə az olduğuna şimdiki insanların süst-etiqad [etiqadda zəif; etiqadsız] olduqlarını göstərir. Zira ki, onların ənbiya və övliyaya öylə mətin və mükəmməl bir etiqadları bulunmayır ki, onların yolunda kəndilərini oruc tutmaq və qeyri bunun kimi rahibyanə bir vəziyyətlə dürlü-dürlü müşkülata sövq etsinlər.

Məhəmməd Muradzadə

MİLLİLƏŞDİRMƏK MƏSƏLƏSİ

II

Doğru türkcə nasıl öyrədilməlidir?

Doğru türkcəni əvvəla bu lisanda bəhrəsi olmayan müəllimlərə öyrətmək lazımdır. Bu isə yalnız yay zamanında kurslar açmaqla deyil, bütün sənə onları maşğul etməklə mümkündür.

Azərbaycanda doğru türkcəni öyrətməyə məcbur müəllimlər bu lisandakı vüqufları etibarı ilə iki, yaxud üç sinifə ayrılır:

1) Pək az Azərbaycan dili bilənlər;

2) Azərbaycan dilini orta dərəcədə bilənlər;

3) Azərbaycan dili ilə bərabər, Osmanlı dilini də bir az bilənlər.

Pək az Azərbaycan dilini bilənlərin qışda atidəki [aşağıdakı] kitablardan hazırlanıb yayda 2-3 ay eyi türkcə bilən müəllimlərlə kurslarda müzakirə edərək imtahan vermələri məcburi olmalıdır. Müzakirə deyirəm, çünkü müəllimlər bu kitabları qışda az-çox oxumuş olacağından, anlayammadığı nöqtələri öyrənəcək və qaydaları kitab xaricində veriləcək misallara tətbiq edəcəkdir:

1) Sərf və nəhvdən [qrammatikadan] Köprülüzadə və Süleyman Saib bəylərin "Türk dili" başlanğıc və ikinci kitablar.

2) Məhməd Asımın "Təhrir dərs[i] [yazı dərsi] nasıl öyrədilir?" əsəri.

3) Türk ədəbiyyatına aşinalıq üçün atidəki [aşağıdakı] əsərlərin oxunaraq xülasələrinin və mühakimələrinin yazılması:

"Sünbülə" (Müəllim Naci)

"Əlvahi-məsumanə" [Məsum lövhələr] (Məhməd Cəlal)

"Bir qadının həyatı" (Məhməd Cəlal)

"Mütəlləqə" [Boşanılmış qadın] (Hüseyn Rəhmi)

"Türkün kitabı" (Aka Gündüz)

"Aydəmir" (Müfidə Fərid)

"İki sənə məktəb tətili" (Jül Vern - Əhməd Ehsan)

"Cövvi-havada [hava boşluğunda] səyahət" (Jül Vern - Əhməd Ehsan)

"Türk sazı" (Məhməd Əmin [Yurda-qul])

Azərbaycan dilini orta dərəcədə bilənlərin yuxarıda göstərilmiş şərait daxilində atidəki kitabları oxumaları lazımdır:

1) "Türk dili" – üçüncü və dördüncü qisimlər;

2) "Əzbər və inşad dərsləri" (Hüseyn Raqib).

3) Türk ədəbiyyatından işbu əsərlər:

"Təsadüf" (Hüseyn Rəhmi)

"İffət" (kəza) [həmçinin]

"Çoban qızı" (Vəcihi)

"Sərgüzəşt" (Sami Paşazadə Səzai)

"Araba sevdası" (Rəcaizadə Əkrəm)

"Yeni Turan" (Xalidə Ədib)

"Hekayələr" (Ömər Seyfəddin)

"Qızıl Alma" (Ziya Gökalp)

"Türk qəlbi" (Aka Gündüz)

"Həyati-həqiqiyyə səhnələri" (Hüseyn Cahid)

"Kapitan Qrantın çocuqları" (Jül Vern)

"Gizli ada" (Jül Vern)

Üçüncüci sinifə ayrılmış müəllimlərin oxuyacaqları əsərlər:

1) "Türk dili" – 5-ci qisim və Əhməd Cavad [Əmrə]nin müfəssəl sərf və nəhvi;

2) "Ədəbiyyat dərsləri" (Mühiddin); "Tarixi-ədəbiyyati-Osmaniyyə" (Şəhabəddin Süleyman)

3) Türk ədəbiyyatında[n]:

"Mai [mavi] və siyah" (Xalid Ziya)

"Xarab məbədlər" (Xalidə Ədib)

"Eylül" (Məhməd Rauf)

"Xaristan və Gülüstan" (Əhməd Hikmət [Müftüoğlu])

"Xəyal içində" (Hüseyn Cahid)

"İstanbulun iç üzü (Rəfiq Xalid [Karay])

"Tariq ibni-Ziyad" (Əbdülhaq Hamid)

"Həcc məktubları (Cənab Şəhabəddin)

"Rübabi-şikəstə" (Tofiq Fikrət)

"Eşqi-məmnu" [Yasaq eşq] (Xalid Ziya)

Jül Vernin fənni romanları oxuyanları türkcədə qullanılan fənni istilahlarla [elmi-texniki terminlərlə] insanı sıxmadan aşına edir.

* * *

Edadilərin və ali-ibtidai məktəblərin milliləşmiş siniflərində oxuyan türk çocuqlarını türkcəni öyrənməyə – həm də bilamərhəmət [rəhm etmədən, məcburi surətdə] – məcbur etmək əsaslı çarələrdən birisidir. Latıncadan, ruscadan və sairədən iki almamaq üçün türk şagirdlərimiz müəllimlərə ovuc dolusu pul verirlər. Türkcəyə gəlincə, ən əhəmiyyətsiz bir dərs halında tələqqi edirlər. Edadilərdəki türkcə müəllimləri türkcəyə layiqi dərəcədə əhəmiyyət verməyən müəllimlərə [şagirdlərə] nömrə verməkdə pək xəsis olmalıdır. Müəllimlər üçün göstərdiyim kitablar edadi müəllimləri üçün də işə yararlar.

Bunlardan başqa, milliləşmiş dairələrə türkcə kitabətə [yazmağa] haqqı ilə vaqif müsəvvidlər [qaralama yazan katiblər], hüsn-xəttə malik mübəyyizlər [qaralamanın üzünü köçürüb təmizə çəkən katiblər] təyin etmək və rəsmi təzkirələrdə "bədəzin" (bundan sonra) kimi çirkin və eyib xətalara meydan verməmək pək lazımdır. Bu müsəvvid və mübəyyizlərin yazacaqları təzkirələr gərək əhali nəzdində və gərək dəvairdə [dairələrdə] türkcəyə məhəbbət oyandırar. Makinada yazılmış açıq sərf və nəhvə müvafiq təmiz bir rusca elanın yanında guya tərcüməsi olaraq yazılan qarğacıq xətli və nə demək istədiyi anlaşılmaz və cümlələri Çin üsuli-kitabətində [Çin yazısı tərzində] tərtib edilmiş bir türkcə elan insanda təbii bir nifrət oyandırır. Gözəllik və eyilik hər şeydə olduğu kimi milli dillərdə də şövq və məhəbbət əmələ gətirər.

Türkcənin sevdirilməsi və təmim edilməsi [yayılması] üçün istifadə ediləcək çarələrdən birisi də türkcə "Azərbaycan"ın düzgün və açıq bir tərzdə nəşr edilməsinə mütəəssibanə [təəssübkeşliklə] çalışmaqdır. Zatən qurulmuş makina lisan nöqteyi-nəzərindən pək fəna işləyir.

Bəzən öylə tərcümələr olur ki, həqiqi mənasını anlamaq üçün ruscasına müraciətə məcbur oluram. Sırf lisan xətalarını təshihə məmur bir və ya iki eyi türkcə bilən bu qəzetənin düzgün və xətasız, eyni zamanda vazeh [aydın, anlaşılan] bir halda çıxmasını təmin edər və bunun üçün də böyük fədakarlığa ehtiyac yoxdur.

Yollar açılıb, münasibati-təbiiyyə başladıqdan sonra sadə şivə öyrənmək və İstanbul türkcəsi ilə yaxından aşına olmaq üçün milli müəllimləri yay tətili zamanında Türkiyəyə göndərmək əsaslı çarələrdən birisi hesab edilə bilər.

Tofiq Nuraddin Ağayev

ERMƏNİ MƏTBUATI

Sərhəd məsələsinə təxsis etdiyi "Düzlüyün zərəri" sərlövhəsi ilə mündəric [dərc olunmuş] uzun bir məqaləsində "Aref" tatar müsavatçıların və gürcü ictimaiyyuni-amiyyunçuların [sosial-demokratların] ittihadi-islamçı [islam birliyi tərəfdarı] və imperialist olmaqlarından, ermənilərin isə sülhpərvər və güzəştə mail olmaqlarından bir qədər söylədikdən sonra deyir ki, ermənilər öz tələbatını və proqramlarını azad müqəddərat əsası ilə mərbut edib [bağlayıb], hər yerin əhalisinin əksəriyyət təşkil edən tayfanın rəyini nəzərdə tutaraq kəndi məmləkətləri dairəsində daxil etmişdi. Yalnız Tiflis və Tiflis uyezdinin [qəzasının] bir hissəsinin əksər əhalisi erməni olmağına baxmayaraq, Gürcüstana güzəşt etdik. Amma qonşularımız heç bir əsas və mülahizə etməyib bizdən bəzi nöqtələri tələb etməkdə davam edirlər. Məhz ondan ötrü ki, həman yerlərin onlara əhəmiyyəti çoxdur. O cəhətə biz də tərəfi-müqabilin qabağına kəndiləri tutduqları əsaslarla çıxmalıyıq.

Gürcüstan ziraət yerlərinə ehtiyacı olmağa görə, gürcüdən deməli ki, xali [gürcülərin demək olar ki, yaşamadığı] Axalkələki və Tiflisin müdafiəsi nöqteyi-nəzəri ilə Borçalı qəzasının şimali hissəsini silah gücü və dava vasitəsilə almaq istəyir. Onun müqabilində biz gərək deyək ki, Gürcüstanın bəzi nöqtələri Ermənistan üçün və əsgəri əhəmiyyətləri olduqlarından gərək Ermənistanın olsunlar.

Ermənistanın Qarabağını gərəkdir Azərbaycana verək. Çünkü o yerlərdə olan yaylaqlar aranzəmində yaşayan tatarlar üçün lazımdır. Ondan ötrü ki, aran və yaylaq hər biri [ayrı] hökumətə tabe olarsa, köç məsələsi mümaniətə [çətinliyə] düçar olar.

Ona cavab olaraq biz gərək deyək ki, aranzəmin Qarabağı biz Azərbaycan hesab edirik. Ondan ötrü ki, o yerlərin əhalisinin əksəriyyətini təşkil edən tatarlar Ermənistan Hökumətinə tabe olmaq istəməzlər. Amma indi ki, Azərbaycan Hökuməti dağbasar Qarabağı, əksər erməni olan əhalinin rəyini nəzərə almayaraq özünə tabe etmək istəyir, onda bizə də izin verilsin aranzəmin Qarabağı Ermənistana tabe edək, tainki köç məsələsi müşkülata uğramasın. Həm də Ermənistanın da bir aranbasarı olsun, çünki öylə yerə Ermənistanın ehtiyacı çoxdur. Halbuki Azərbaycan münbit və varlı yerdir. Ermənistan isə quru təpələrdə və qayalarda olduğundan hər şeydən korluq çəkir. Bunu da unutmamalı ki, Qarabağın əsgəri əhəmiyyəti çoxdur. Oranı Azərbaycana vermək Ermənistanın şimal-şərq qapı və darvazalarını hər cür təsadüfi hadisələrə açıq qoymaq mənziləsindədir [yerindədir].

Bunların cümləsini nəzərə alıb biz də təyini-müqəddərat haqqı və bu kimi sair əsasları bilmərrə kənara atıb, pişəzvəqt [vaxtından öncə] başımıza çarə aramalıyız.

İştə "Aref"lilərin fikri.

MÜTƏƏLLİMLƏR QURULTAYI

İyulun 1-i bazar günü, saat 5 radələrində, İkinci Realnı məktəbi salonunda Azərbaycan-türk mütəəllimlərinin [tələbələrinin] birinci qurultayı güşad edildi [açıldı]. Qurultay Bakıdakı Qafqaziya Mütəəllimlərinin Mərkəzi Komitəsi təşəbbüsatı ilə dəvət edilmişdir. Mütəəllimlərin birinci qurultayı, nə qədər təntənəli, nə qədər gurultulu idisə, ikinci o qədər zəifdir. Zira siyasi əhvaldan, yolların qorxulu olduğundan məhəllərdən [yerlərdən] nümayəndə az gəlmişdir.

Qurultayı Mərkəzi Komitənin sədri Həmid Məhəmmədzadə cənabları gözəl bir nitqlə açaraq birinci qurultayı yadəvərlik edir [yada salır], sonra Qafqazyada müsəlman mütəəllimlərinin xüsusən Şimali Qafqaziyadaki əhvalı qeydlə, bir çox məhəllərdən nümayəndələrin gəlməsinə nə mane olduğunu göstərir. Nitqinin axırında qurultay üçün iki sədr, iki katib intixabını [seçilməsini] təklif edir.

Sədarətə Mirzəbala Məhəmmədzadə və Gəncə nümayəndəsi İbrahimzadə cənabları, katibliyə isə Süleyman Məlikzadə, Əbülfəzl Babazadə intixab edilirlər [seçilirlər].

Sədrlər İbrahimzadə və Mirzəbala Məhəmmədzadə birər nitq irad edərək [nitq söyləyərək], işbu qurultayın müvəffəqiyyətlə çalışacağına əmin olduqlarını söyləyirlər.

Bundan sonra Əli Yusif, Gəncə mütəəllimləri təşkilatı namından İbrahimzadə, türk-islam mühərririn [jurnalistlər, yazıçılar] namından Xəlil İbrahim, Şuşa nümayəndəsi Həmid Məhəmmədzadə, tələbələr namından Əbdülzadə, Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavat" firqəsi namından Piri Mürsəlzadə və Bakıdakı Mərkəzi Komitə namından Əbdülvahab Məhəmmədzadə qurultayı təbrik edirlər.

Bədəhu [sonra] alınmış təbrik teleqramları oxunur. Sonra heyəti-rüəsa [rəyasət heyəti] tərəfindən qurultayın həll edəcəyi məsail [məsələlər] elam edilir [bildirilir]:

1) Heyəti-rəyasət intixabatı;

2) Təbriklər;

3) Əza [üzvlər] üçün maaş təyini;

4) Təftiş heyəti intixabatı;

5) Məhəlli [yerli] təşkilatlar nümayəndələrinin məruzələri;

6) Əhvali-hazirə;

7) Məktəb məsələsi;

8) Məhəlli təşkilatlar üçün ümumi proqram tərtibi;

9) Mərkəzi Komitənin məruzəsi və gələcək fəaliyyəti.

Yoldaşlardan Əbdülvahab Məhəmmədzadə təklif edir ki, birinci olaraq qurultayda, Dağıstanı istila etməklə üzərimizə yürüyəcək Denikin qaragüruhunun əleyhinə ciddi bir etiraz yazılaraq mətbuat vasitəsi ilə elam edilsin [bildirilsin].

Qurultayda təəssüf ediləcək bir cəhət varsa da, o da fəqət Azərbaycanın bir çox məhəllərindən nümayəndələr cəlb edilməməsidir. Halbuki yollarımızın səlamətliyi və başqa vəsaitin [vasitələrin] fərahəm [etibarlı] olmağı bunun vücudunu istərdi. Hər halda müəllim yoldaşlarımıza öz işlərində müvəffəq olmağı istirham edəriz.

Qafqazya Müsəlman Mütəəllimlərinin Qurultayı

- Protesto -

İyunun 1-də Qafqazya müsəlman mütəəllimlərinin ikinci qurultayının birinci iclasında isbati-vücud [iştirak] edən nümayəndələr dünən Dağıstan Cümhuriyyətini məhv edən istibdad və irtica qüvvəsi bu gün müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyətini təhdid altına aldığını müzakirə edərək irtica və istibdad qüvvələrinin bu hərəkətinə və Müttəfiq komandanlığının bu siyasətinə ciddi surətdə etiraz edir və gənc vətənimizin Parlaman və Hökumətindən ciddən tələb edir ki, Azərbaycana zidd və əks olan qüvvələrin qarşısına bütün azərbaycanlıların köksündən ibarət maneəni və səddi qoysun və istiqlaliyyətimizi müdafiə və mühafizə yolunda bütün təşəbbüsləri icra etsin. Bu yolda, Qafqazya türk və islam mütəəllimləri bütün gənc qüvvələrini hökuməti-cümhuriyyəmizə təqdim edirlər.

Heyəti-rəyasət

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Müəllimə və müəllimlər iclası

Şəhərin 9-cu Türk məktəbində, 3 iyun saat 9 tamamda Bakı müsəlman şəriət və əqaid [dini inanc] müəllim və müəllimələrinin iclası olmağını elam etməklə [bildirməklə], idarə hamı şəriət müəllim və müəllimələrinin təşrif gətirmələrini rica edir.

Məsaili-cariyyə [cari məsələlər]: Gələcək sənə üçün əqaid və şəriət dərslərinin proqrammasını hazır eyləmək.

İttifaq

Darülfünun Komisyonunda

Darülfünun Komisyonunun yaxın iclaslarının birində təhtiqərara alınmışdır ki, işbu sənə 1-ci gimnaziyada darülfununun tibbi şöbəsinin 3-cü və 4-cü sinifləri yerləşdirilsin. 1-ci və 2-ci sinifləri isə tarix və ədəbiyyat şöbəsinin 1-ci və 2-ci şöbələri ilə bərabər Bakı Ticarət məktəbində yerləşdiriləcəkdir. Tibbi şöbələr üçün klinikalar 1-ci gimnaziya mülkündə açılacaqdır. Tibbi şöbənin kitabxanası olmadığından, Neftçilər İttifaqı xəstəxanaları və Bakı Mixayılovski xəstəxana kitabxanalarından istifadə ediləcəkdir.

İngilislərin getmələrinə dair

Ən mövsuq mənabedən [etibarlı mənbələrdən] aldığımız məlumata məbni [əsasən], ingilis ordusu iyunun 12-dək Bakı və başqa nöqtələrdən çıxıb getməlidirlər. Onların əvəzində italyanlar gələcəkdirlər. Böyləliklə, iyunun 11-dək italyanların vürudu [gəlişi] gözlənir.

Tazəşəhərin təxliyəsi

Tazəşəhərdən gələnlərin dediklərinə görə, bolşeviklərin axırıncı müvəffəqiyyətindən dolayı Tazəşəhərdəki İngiltərə və Könüllü ordu komandanlıqları oranı təxliyə etməkdədirlər.

Ənzəlidə yeni mübarizə

Ənzəlidən alınan məlumata görə, Kiçik xan dəstələri yenidən Gilan üzərinə böyük qüvvələrlə yürüməkdədirlər. Əhval qayət ciddidir.

Hacı-Tərxan haqqında

Ən mövsuq [etibarlı] mənbələrdən bizə xəbər verirlər ki, İngiltərə komandanlığı tərəfindən mayın 31-də, Hacı-Tərxan [Həştərxan] Hökumətinə bir ultimatum göndərilib, tezliklə bütün hərbi gəmilərin təslimi tələb edilmişdir. Əks surətdə, Hacı-Tərxan Hökumətinə amansız bir surətdə hava müharibəsi elan ediləcəkdir. Rədd cavab alındıqda İngiltərə hava eskadrası şəhəri bombardıman edəcəkdir.

Gürcü qoşunları

Aldığımız məlumata görə, gecə mayın 31-də Biləcəri mövqifindən [stansiyasından] keçərək Vladiqafqaz dəmiryoluna bir eşelon gürcü qoşunu getmişdir.

Yenidən müharibə başlanması ehtimalı

Məhəlli [yerli] siyasi dairələrdə alınan məlumata görə, Müttəfiqlərlə Türkiyə və Almaniya arasında yenidən müharibə başlanması gözlənir. Müharibə başlanması səbəblərindən birisi Türkiyənin təcili və ciddi surətdə olaraq müsəlləh olması [silahlanması] və qoşununu tərxis etməməsidir. Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Ərzurum ətrafında bir qolordu [korpus] miqdarında türk qoşunları olduğu kəşf edilmişdir. Bundan əlavə, türklər qaçqınları bilmərrə buraxmayırlar. Kiçik Asiyanın başqa yerlərində külli miqdarda silah və qeyri hərbi ləvazimat anbarları mövcud olduğu haqqında məlumat alınmışdır. Buna görə də italyanlar gəldikcə, ingilis qoşunları Qafqaziyadan tamamilə çəkilib gedəcəklərdir.

Keşlə camaatının xahişi

Keşlə kəndi camaatı Bakı valisinə müraciətən məlum etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] kənd əhalisi bir tərəfdən erməni Keşləsi, digər tərəfdən Çorni-qorod ilə sərhəd olub, keçən il Mart hadisəsi zamanında böyük fəlakətlər və müsibətlərə mütəhəmmil olmuşlardı [qatlaşmışdılar]. Bu il dəxi ümumi tətil vaxtında həm kənd və həm də Çorni-qorodda qarovul vəzifəsini ifa edib, mədənləri mühafizə etmişlərdir. Məzkur kəndin hökumətə bu vaxta qədər etmiş və bundan sonra edəcək olduğu xidmətlər nəzəri-etinaya alınaraq, əhaliyə 50 dənə tüfənglə 25000 dənə patron verilməsi rica və arzu olunur.

Dağıstan xadimlərinin bəyanatı

Bu günlər Bakıya varid olmuş [gəlmiş] Dağıstan camaat və millət xadimləri Azərbaycan Məclisi-Məbusanı heyəti-rəyasətinə Dağıstan hadisatı haqqında bəyanat vermişlərdir. Bəyanatdan anlaşıldığı vəch üzrə, axırkı qəmli hadisəyə hökumət başında oturan bir çox xain şəxslər, müstəbid generallar və afiserlər səbəb olmuşlardır. Bu xainlər ta əvvəldən Könüllü ordu ilə əlaqədar olub və gizli surətdə onun generalları ilə müzakiratda bulunurlarmış.

Könüllü ordu nümayəndəsi Bakıda

Bu günlərdə Bakıya Könüllü ordu nümayəndəsi polkovnik Bubnov gəlmişdir. Mumaileyh [adı çəkilən şəxs] Azərbaycan Hökumətinə məlum etmişdir ki, Könüllü ordu Azərbaycan Cümhuriyyətinə heç bir əks hərəkat məqsədində deyildir. O Parisdəki Dövlət Şurası əzasından [üzvlərindən] olduğu üçün qəti surətdə söyləyə bilər ki, istər Kolçak, istərsə Denikin Qafqaz cümhuriyyətlərini qəbul etmişlərdir.

FƏHLƏ HƏYATI

Balaxanıda

Moskovski-Kavkazski şərakətinin [Moskva-Qafqaz Neft Şirkətinin] müsəlman əmələlərinin 26 mayda iclası vaqe oldu. Müzakirəyə qoyulan məsələlər:

1) Ərzaq barəsində. Hacı Əlibaba Əli oğlu ərzaq barəsində məlumat verir və rica edir, tez bir vaxtda fəhlələrin siyahıları tutulub mərkəzi "Müsavat" idarəsinə verilsin. Bu məsələ ümumiyyətlə qəbul olunur və ərzaq işində işləmək üçün bu şəxslər seçilirlər: Böyükağa Əli oğlu, Mirmahmudxan Miribrahimzadə və Məşhədi Rüstəm Abbas oğlu. Fəhlələrdən bəziləri yenə fındıqqoz verməsinlər deyə sualda bulunurlar. Bu barədə müəllim əfəndi sədrdən icazə alıb bunları başa salır ki, daha bir də fındıq və qoz görməz inşallah və müəllimlər üçün də böylə bir şey olduğunu bəyan edir. Ona görə siyahı tutulur.

2) İşdən çıxarılan yoldaşlar barəsində danışılır. Sonra sədrin göstərməyi ilə üç nəfər yoldaşlardan seçilir, məzkur [deyilən] firmanın idarəsinə gedib çıxarılmış yoldaşların təkrar işə götürülməsi üçün iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunsunlar.

Seçilmiş şəxslər bunlardır: Məşhədi Həmid İbrahim oğlu, Məşhədi Süleyman Sadıq oğlu və Hacı Əli.

3) Zabastovka [tətil] zamanında çıxılan muzdlar barəsində danışıq olur. Bu barədə uzun-uzadı danışıqdan sonra Məşhədi Həmid Paşa oğlu məlumat verir və bəyan edir ki, müsəlman əmələlərinin məvaciblərini saxlayan firmadan bir dəfə də əmələlər saxlanılan pulların qaytarılmasını rica etsinlər. Öylə ki, firma verməmək istədi, onda kağızla Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat"a məlum edilsin və göstərilsin neçə günün pulunu kəsiblər nahaq yerə. Onda "Müsavat" lazımi yerinə bildirib alar. Bu təklif ümumiyyətlə qəbul olunur. Sonra möhtərəm Məşhədi Həmid əfəndi İstiqlal bayramı və birlik barəsində danışıb fəhlələrin ayıq olmalarını tövsiyə edir. Nəhayət, mədən dairəsində müsəlman əmələlərinin məhəbbətini qazanmış İsgəndər Hüseynzadə əfəndi nitqə başlayır. Bu[n]lar da birlik, hər bir nifaqı rədd etmək və ümum fəhlələrin ittihadı barəsində gözəl danışıb axırda bunların içində bəzi pis adamların olmasını göstərir və öylə şəxslərin müsəlman fəhlələrinin içindən çıxarılmasını tövsiyə edir.

4) Yeni komissiyalar barəsində müzakirata keçilir. Fəhlələr az olmağına görə də, xarici yoldaşların olmamağına görə böylə qərara gəlirlər ki, yeni komissiyalar seçkisi bazar ertəsinə təyin edilsin və o gün hamıya deyilsin və rusca, türkcə yazılıb hər yerə vurulsun ki, bu dəfə üçüncü dəfə olmağına görə hər nə qədər adam gəlsə, seçki qanuni hesab olunacaqdır.

H. H.

İtibdir

Abı Məşhədi Məhəmmədəli qızı, 50 yaşında gödə[k] boylu, ayağında göy ayaqqabı, bu gün 9 gündür itibdir. Görən şəxsl